

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 7.

V Ljubljani, 1. aprila 1887. l.

XXVII. leto.

O računskem pouku.

Računstvo je neprecenljivo važno vsakemu človeku, kajti podloga je vsemu materialnemu tekmovanju današnjega časa. Poleg tega se z računstvom razvijajo in izobražujejo duševne nadarjenosti in sile otrok; ta predmet vzbuja, obrazuje, uri in bistri torej vzmožnost za spoznavanje, mišljenje in govorjenje ter je najboljše polje, kjer se obrazujejo jasno, hitro in bistro pojmujoče glave. V prvi vrsti se naslanja na nazor in na mišljenje, pomaga ločiti abstraktno od konkretnega, stori, da moremo nanašati prvo na zadnje in posreduje tako prehod od subjektivnega na objektivno; ob enem uri gojenca, da si more predstavljati razne pojme, da primerja, sodi in sklepa. — Vender se mi zdi, da se premalo oziramo na duševno, logično pregledovanje, kajti le prečesto vidimo, da se otroci mnogo raje učé na pamet, nego da bi kako tvarino samostojno in logično premišljevali. V tem oziru bi bilo popolnem prav, ko bi se bolj ozirali na nekatere zakone mišljenja, kar se ravno pri računstvu lahko zgodi. Sevéda ne gre, da bi logično mišljenje sistematično učili, a kadar se ponuja kaka prilika, ne bi škodovalo, ko bi uporabljali nekatera v logiki navadna zaznamovanja. S tem bi učinili, da bi se duh intenzivneje oziral sam náse in da bi postal vztrajnejši v pazljivosti na samega sebe. — A užé tako računstvo, kakeršno je, ima to veliko prednost, da gojenca upozarja na vsako nepazljivost in da ga vodi od mnogovrstnosti k notranji jedinstvenosti danih pojmov, kjer postane vsaka napaka v sklepanji takoj očividna in kjer se vsako razmikanje od spojene vrste takoj maščuje. Važen pa je tudi нравstveni moment, kateri izvira iz računstva. Otroci dobivajo veselje do bistrrega opazovanja in s tem ono нравstveno zadovoljitev, katera je podstava človeškemu blagougodju. Bistvo računskega pouka je tako, da budí v otrocih čút za rednost, točnost in resničnost; volja se krepčá, ker se mora uklanjati jasno dokazaním, trdním pravíloom, vztrajnosti pa je odprto široko polje.

Nad vse važna pa je realna stran računskega pouka, dotikajoča se domačega, državljanskega, obrtnega in trgovinskega življenja. V tem oziru najdemo, da pomaga računstvo vzgojevati spretne, skromne, redne gospodarje in gospodinje. Takemu življenju je treba najprej, da vse reči iz svojega kroga prav in vsestransko umeva in jih v pravo zvezo mej seboj dovaja. Zato pa veljá, da naj se otroci že s početka vadijo številnih razmer na vseh mogočih rečeh, ki se dajo meriti in šteti. Slabo se bode godilo onemu, ki prezira kolikost dohodkov in troškov, ki ne pazi na ceno kupljenih reči, na začetek in konec časa i. t. d.

Zanemarjeno računstvo je zakrivilo užé neštevilno zadreg in mnogo zločinov, ki škodujejo človeški družbi na blagu in srcu. Zaradi tega ni glavna svrha računskega

pouka, da bi se računalo zlasti z neizmernimi števili; tu se je treba ozirati v prvi vrsti na mnogostransko uporabo v navadnem življenji, na naloge iz urejenega gospodarstva in iz delokroga navadnega rokodelca. S takim poukom usposobimo učence, da bodo pozneje redni, eksaktni gospodarji, gospodinje, rokodelci, trgovci i. t. d.; taki ne bodo sestavljali le koncem leta vkupni račun o svojem denarstvenem stanju, temveč bodo napravili že v začetku vsake večje dôbe natančni proračun o dohodkih in troških. V višjih razredih se razloži otrokom tudi svrha in notranja uredba javnih denarnih zavodov, da se tako upozoré na slučaje, ko jim bode móči razpolagati z lastnim imetkom; potem bodo vedeli, kako jim je plodonosno naložiti svoj prebitek, ali kje imajo iskati potrebnih vsot, kadar jih bodo potrebovali.

Prvi pogoj rednim in urejenim národnim odnošajem ni množina dela ali visokost in način plačila; tako tudi ne čas, ki je odmerjen delu, niti način dela samega, akoravno ima vse to velik vpliv na stanje delavcev in vsega prebivalstva. Pravi pogoj k národní sreči in k národnemu blagostanju je edino le v tem, da so pojedinci sposobni za pravo gospodarstvo s svojo imovino in da so vsekdar pripravljeni, isto tudi v resnici uvésti. Kar le slučajno podedujemo ali kar si na slepo srečo pridobimo, to nima pravega obstanda, ako ne znamo prav ravnati z imetkom, ki smo si ga na ta način pridobili. Blagostanje pojedincev in národov vspeva le na podlogi modre gospodarsko-finančne politike. S tem si bode pridobil otrok tudi velik moralni dobiček, kajti svoje delovanje bode uravnaval po onih pravilih, ki so podloga pravi, нравstveni dostojnosti človeški. *Fr. Gabršek.*

Zgodovina pedagogije.

(Dalje.)

Sv. Bazilij je živel v četrtem stoletji in je bil škof v Cezareji. Nekaj časa se je mudil v samoti ter napisal pravila za neko redovniško društvo, kateremu je bil štiri leta predstojnik. V teh pravilih govóri o vzgoji otrok. Redovniki naj se brigajo posebno za sirote, ki se naj zaupajo starejšim in izkušenim možem, da ž njimi potrpežljivo in po očetovsko ravnajo. S pohvalami naj se deca ohrabruje in okrepcuje v dobrem, s kaznimi pa naj se privadijo premagovati sama sebe. V svojem govoru „krščanskim mladeničem“ govóri o tem, kako naj se porabijo stari klasiški pisci. Opominja, da naj se mladini slepo ne podajejo, ampak da se iz njih jemlje, kar je v njih dobrega in koristnega.

Sv. Ivan Zlatousti je živel v četrtem stoletji in je bil patrijarh v Carigradu. Svoje misli v vzgoji je razvil v raznih pridigah, radi katerih je bil na dobrem glasu, in v spisu „proti neprijateljem redovništva“. Ostro je obsodil stariše, ki zanemarjajo svoje otroke ali jih popačijo s slabim vzgledom. Polagoma naj se učenec vpeljuje v nauke božje modrosti, ki naj bode vselej glavna naloga vzgoji. Ne vzgojui sina za govornika, ampak vzrejai ga v krščanski modrosti. Ne vadi ga samo v jeziku, marveč čisti mu dušo. Poleg domače hiše, kjer naj se največ mati z vzgojo pečá, so potrebna še vzgojališča in samostani, kjer se dečki varujejo pred posvetno pokvarjenostjo in se zgodaj spoznajo s sv. pismom ter vpeljujejo v krščansko življenje.

Sv. Jeronim je živel v četrtem stoletji in v početku petega stoletja. Bil je osobit poznalec jezikov in je na latinski jezik prevel sv. pismo (vulgata). Za zgodovino vzgoje znamenita sta dva njegova lista, v katerih piše o vzgoji. Eden je namenjen odlični Rimljanski Laeti, katera je svojo hčer Pavlo pripravljala za službo Gospodovo, a drugi Pakatuli, hčeri Jeronimovega prijatelja. Sv. Jeronim zahteva, da se deklica vzgojuje v strahu božjem in moralnosti. Njeno srce naj bode čisto; kakor sama ne vé za greh,

tako misli, da so tudi drugi ljudje čisti kakor ona. Nič naj ne čuje in nič naj ne govori, kar se ne ujema s strahom božjim. Posvetnih pesem naj ne pozná, a sramotnih reči naj ne razume. Naj se ne igra z zlatom in škrlatom. Že vnanjost naj jo spominja, da je Bogu posvečena. Zavoljo tega naj se varuje vsakega odvečnega kinča. Deklici je treba dati tisto izobražbo, katera je primerna njenemu spolu. Mati naj jej bode prva učiteljica, a kakošna starejša deklica dokazane zvestobe, poštena in sramožljiva naj jo nadzoruje. Dajejo naj se jej črke iz slonove kosti, da ž njimi sestavlja imena prorokov in apostolov. Za učitelja jej je treba izbrati starejega, a moralnega in učenega človeka. Glasbe naj se ne uči, marveč odlomke iz sv. pisma.

Sv. Avguštin je živel koncem četrtega in početkom petega stoletja. S početka je bil pogan in učitelj govorništva v Milanu, a kasneje kristijan in škof v Hippu. Za pedagogijo sta znamenita posebno dva njegova spisa, namreč njegove „izpovedi“ in „navod početnikov v krščanstvu“. V prvem je opisal svoje življenje in posebno živo in zanimivo načrtal, kako se je boril sam s seboj, namreč s svojim poželenjem in svojimi strastmi, dokler se naposled ni znebil greha ter postal vreden človek in kristijan. Ta spis je pravo praktično dušeslovje in vzgojeslovje. V drugem spisu daje sv. Avguštin navod djakonu Deogratiasu, kako ima katehumene poučevati v začetkih krščanske vere. Razdelil ga je na dva dela, namreč na teoretični in praktični. V prvem delu govori o svojstvih dobrega kateheta in načinu poučevanja ter priporoča, da se pouk v veri začne s pripoveditmi sv. pisma. V drugem delu ste dve uzorni katehezi.

O vzgoji je izrekel sv. Avguštin med drugim tudi ta-le krasna načela: Oče naj se briga za telesno in dušno dobro otroka. Pri vzgoji razlikujemo dvoje, namreč popravljanje in poučevanje; prvo se izpeljuje s strahom, drugo z ljubeznijo. Pogubno je, ako pri vzgoji vlada ljubezen brez strahu ali pa strah brez ljubezni. Človek se mora učiti, dokler je živ. Znanosti v zvezi z religijo se nimajo zavrči. Pouk naj bo primeren otroškim sposobnostim.

Drugi oddelek.

Srednji vek.

I. Cerkvene šole.

V prvi polovici srednjega veka je bila vsa učenost in vse znanstveno izobraževanje v edini lasti duhovništva, ki se je v tej dôbi tudi največ trudilo, da so se ustanovile in uredile šole. Po njegovem prizadevanji nastale so mnogobrojne samostanske, katedralne, kolegijatne (zborne) in farne šole, ki so kaj blagotvorno delovale in vzgojile mnogo odličnih môž. Spregovorimo tu nekoliko natančneje o njihovi uredbi in njihovem delovanju.

1. Samostanske šole. Za razvitek samostanskih šol si je največ zaslug pridobil red Benediktovcev, ki je bil v šestem stoletji osnovan. Šole tega reda so bile na dobrem glasu in so svetu dale mnogo znamenitih učenjakov in dostojanstvenikov. Tudi pri ženskih samostanih tega reda so bile šole, in to ne samo za deklice, ampak tudi za manjše dečke.

Najznamenitejše šole Benediktovcev so bile v St. Gallenu, Reichenau-u, Fuldi, Parizu i. t. d. V naših krajih je bil imeniten samostan Benediktovcev v Admontu na zgornjem Štajerskem. Ta samostan je slovil radi svojega bogastva, neumornega delovanja menihov v prid človeštva in radi pospeševanja véd in umetnosti celó v jutrove dežele. Ustanovljen je bil l. 1074.

Mnogo so storili za razvitek znanosti in šol redi sv. Frančiška in Dominika, ki so bili osnovani v začetku trinajstega stoletja. Njihovi samostani so bili navadno pri gradovih in v večjih mestih; zato so mogli uspešno delovati na ljudstvo, a tudi otrokom je bilo pripravnejše obiskovanje šol. Kaj uspešno so delovali na šolskem polji Jeronimovci. Njihovo združno življenje je bilo osnovano v drugi polovici štirinajstega stoletja po vzgledu ostalih krščanskih redov, pa brez posebnih pravil. Razširili so se bili po Holandskem, Francoskem in severnem Nemškem. Njihove šole so se bile priljubile ljudstvu, ker so enako pazili na siromašno kakor na bogato deco; poučevali niso samo dečke, ampak tudi deklice.

Katedralne in zborne (kolegijatne) šole. Škofovske ali katedralne šole so bile zgodaj osnovane. Že v šestem in sedmem stoletju nastale so v mnogih francoskih mestih. Še bolj so se začele razvijati, ko je v osmem stoletju Chrodegang, škof v Metz, uredil za duhovnike svoje katedralne cerkve združno življenje na samostanski način, toda s to razliko, da je vsak člen moral imeti lastno imetje. Ker so ti duhovniki živeli po ustanovljenem pravilu ali kanonu, zato so se zvali kanoniki. Glavna naloga jim je bila vzgojni pouk mladine, in po pravilih je moral vsak zbor kanonikov imeti svojo posebno šolo. Ob enem so bili kanoniki (korarji) duhovni svet (capitulum), ki je pomagal škofu s svojim svetom v upravnih in duhovnih poslih. Tudi pri drugih cerkvah v manjših mestih združili so se duhovniki v zajedni zbor (collegium) in so se bavili s poukom mladine. Njihove šole so se imenovalе zborne ali kolegijatne šole.

Župne šole. Tudi kraj župnih cerkev nastale so šole za izobraževanja ljudstva. V njih so poučevali ali sami župniki, ali pa njihovi posvetni pomočniki, ki so bili običajno ob enem tudi cerkovniki ali orgljavci.

Uredba šol je bila v tistih dobah zelo različna. Še v šolah ene in tiste vrste ni bilo soglasja ali enoličnosti. Samostanske šole so se navadno delile v dva oddelka. V enem so se učili dečki, ki so imeli stopiti v red, v drugem pa oni, ki so hoteli posvetiti se drugemu duhovnemu ali posvetnemu poklicu. Prva šola je bila v notranjem delu samostana, a druga največ na krilu samostanskega poslopja. Učilo se je pa v samostanskih in katedralnih šolah že omenjenih sedem svobodnih znanosti, ki so se delile v dve skupini. V prvo skupino za nižje šole je spadala gramatika, retorika in dialektika (trivium), a v drugo za višje šole aritmetika, geometrija, muzika in astronomija (quadrivium). Kadar se je poleg tega učila tudi teologija, bolje rečeno sv. pismo (sacra pagina), takrat se je taka šola zvala popolna šola. Zborne šole so bile običajno nižje in so se večinoma učili v njih samo oni predmeti, ki spadajo k tako zvanemu trivium-u. Samo najmlajši učenci so smeli rabiti materinski jezik. Drugi so morali govoriti latinski v prozi ali v verzih. V ženske samostanske šole hodile so samo odličnejše in bogatejše deklice; učile so se legende, molitve, sveto pismo in ročna dela. V župnih šolah se je učil največ veronauk, molitve in katekizem. Razen tega se je učilo čitanje, pisanje in včasih tudi računstvo. Pisalo se je do petnajstega stoletja na voščene tablice. Učne knjige so bile kaj redke, ker tiskarstvo še ni bilo znano. Čitalo se je zavoľo tega iz rokopisov, ki so bili zelo redki. Ustrahovanje je bilo v tedanjih šolah zelo strogo. Zapor, post, šibe in palice so bile navadne kazni ne samo za učence, ampak tudi za nepokorne ali nemarne podložne učitelje.

Vender so se včasih dovoljevale mladini tudi zabave. Ob določenih praznikih igrali so se učenci ne samo po dnevi, ampak tudi pozno po noči pri luči in dobivali več jesti in še celó vina. Razen tega obhajale so se razne šolske svečanosti in predstavljale drame iz biblijske in svetovne povestnice. Te svečanosti so se pa naposled prevrgle v razuzdano zabavo tako, da so jih cerkveni zbori morali zabranjevati. (Dalje prih.)

Knjiga Slovenska

XIX. veku.

Ferdinand Jos. Schmidt r. 20. febr. 1791 v Šopronju (Oedenburg) na Oger-skem, baval se s trgovino, vstanovil v Šiški, u. 16. febr. 1878 v Ljubljani. Sloveč naravoznanec je mnogotero poslalil našo domovino po svojih spisih v znanstvenih knjigah, a — pobratim misijonarju Fr. Pircu — pošiljal je svoje koristne poduke v Novice ter v njih marljivo razodeval svoje skušnje tudi našim rojakom na pr. v Novic. 1844—1856: Opomba za spomlad, kako trebiti gosenčne zalege; Poklic na vse kmetovavce, de bi svoje polje, verte in vinograde pred škodo toče zavarvali; O škodljivih mravljah in kebrih, pa o neškodljivih ali koristnih kebričkih; kako s korunam ravnati, ki na njivah gnjije; Gosenca v prosu; Od škodljivosti belih metuljev; Lahka in gotova pomoč škodo ognja ali toče odverniti; Dobrovoljen svet gospodarjem zavoljo gosenc itd. Posebno se je brigal za ljube ptičke, in ko jih je po zimi l. 1855 pogrešal, češ, kam so prešle te prijazne živalice, in mu v imenu vseh odbor preganjanih ptičkov v bukóvju blizo Bokavce odgovorí: „Prosimo Vas pa, ker vemo, da ste milega serca, da nam pomagajte; ako kaj za nas storiti zamorete, rešiti nas presilnega preganjanja“ — kaj jim svetuje? — „Vidi se, da nekterih razvad tudi postava ne more zatreti. Kaj tedaj storiti? En pomoček vam, drage prijateljice moje, vém, piše jim (Novic. 1856 l. 37), in po mojih mislih je to edini pomoček, namreč, da greste pod okenca vsih učiteljev, duhovnih in šolskih, in jih milo prosite: naj se usmilijo vas, in prav iskreno, pri vsaki priložnosti in neprenehoma podučujejo mladost, da je nam samim, našim vertom in našemu polju v škodo, ako se nezmerno zatirujete ve dobrotnice človeške, ktere, prepevaje slavo Gospodu nebes in zemlje, razveselujete tudi naše serca. Po mojih mislih zamore le poduk mladosti naj več koristiti; storite tedaj, kar sem vam svetoval, in prav bo. Zdravstvujte! Vas stari prijatelj — Kovač iz Šiške.“

Juri Pajk r. v Ljubljani l. 1797, mestni tesarski mojster, u. 12. okt. 1865 po-sestnik v Trnovem. Podpiral je Novice koj od začetka in pisal časih vanje na pr.: Pri-poročilo košate reži za setev v gojzdi in po njivah; Otrok ne šegatati; Od živega apna po domačih skušnjah; Kako v taci krajih, kjer vode manjka, dobre in stanovitne kap-nice napraviti; Kako pohištva v mestih in po kmetih ognja varovati (Novic. 1847 str. 105—158), kjer piše na pr.: „Bratovšnja sv. Florijana je neizrečeno dobrotljiva naprava, in hišnemu gospodarju, ki ne pristopi k ti družbi, ne moremo iména pametniga človeka dati. Vunder sama bratovšnja sv. Florijana še ni dovelj, nas nesreče ognja obvarovati; torej moramo na vse strani skerbeti, de bojo naše pohištva, kar koli je moč, ognja varne. Posebno na kmetih se je treba ognja bati, ker tû veliko lože goreti začne in oginj hujši razgraja, kakor po mestih. Čudo pa je, de na kmetih oginj še večkrat in še hujši ne razsaja; zakaj nemarnost, s ktero kmetje z ognjem ravnajo, je brez konca in kraja! Tam stoji gospodar ali hlapec na podu ali v hlevu z lulo v ustih; tukej gre z gorečo tresko gospodinja ali dekla v hlev ali v nevarni hram; nêse vroč pepel in živo oglje pod streho; poha per silnim ognji, in če se maslo vžgè, ga gasí z vodó, trosi oginj med dreva, treske in predivo; otroci se igrajo z gorečimi treskami, brez de bi jim kdo branil; dimnika ni, in že je vsa lesena roba okoli ognjiša zasmojena; neugašeno apno se spravlja včasih na pôd; terice ravnajo z ognjem, kakor de bi okoli njih nič nevarnosti ne bilo itd. itd.“ — „Naši bravci vedó, kako marljiv pisatelj je bil Novicam ranjki Pajk in kako lepo vednost je imel v kmetijstvu in obrtnijstvu. Bil je mnogo let brez plače tudi učitelj risanja v nedeljski šoli nekdanje tukajšne obrtnijske družbe. Ako tak mož umrje, ki je brez

hrupa bil veskozi delaven na korist svoje domovine, zguba je velika. Naj tedaj v blagem spominu ostane vrli mestjan" (Novic. 1865 str. 343)!

Peter Musi (Mufsy) r. 26. jun. 1799 na Vranjskem, pripravnišnico izvrstno dovršil v Celju, učiteljeval nekaj v Šmariji pri Jelšah, nekaj pri sv. Kancijanu na Koroškem, od l. 1823 do l. 1872 nadučitelj v Šoštanju, kjer je — posavljen z zlatim krizcem za zasluge — v pokoju u. 6. marc. 1875. Bil je vzgleden učitelj, vzlasti v sadjereji, v čbelarstvu in sviloreji, duha domoljubnega — Slomškovega. Dopisoval je marljivo v Novice na pr.: Od sadja reje učence učitel podučí; Ferlanova pinja in česki kolovrat; Rahla beseda njevoljo vtolaži; Bratovšnja sv. Florijana; Hranilnice Šoštanskih učencov; Otrok nikar plašiti (1844); Od razdelitve občinskih pašinj; V mladosti je treba skerbeti, kako si svoje dni pošteno kruh služiti; Cepite, cepite terte; Nikar otročičev v cerkev in na božje pota nositi; Pogovor od sadjereje na pr.:

U. „Kadar bomo dosti žlahtniga sadja imeli, bo tudi dobriga mošta dovelj. Ravno prav me na mošt opomniš, ko nikoli taciga, in na visoko častitiga duhovniga gospoda, Franc Pirca, kateri zdaj deleč, deleč v Ameriki nevernike v kristijanstvo napeljujejo. Poznal sim jih na Belipeči gospod fajmoštra; prijazni so mi bili, zato jih poznejši v Pečah, kamor so se prestavili, z dvema gospodama obišem. Pernesó nam dva bokala pijače, in velijo pokusiti jo, ktero vino nam bi bolj dopadlo. Eno je bilo belo, drugo visoko višnjeve barve, in čisto kot sonce. Oba gospoda hvalita drugo vino, rekoč: Presneto je to dobra Bizelšina! Gospod fajmošter se pomuzijo in meni rekó: No Štajerc! naj ga tudi Oni pokusijo in naj mi povedó, na kateri gorici je ta kaplica rastla? Pokusim ga dvakrat — trikrat — potem še le rečem: Tega plemena še nisim tako dobriga pil. Težko ga je spoznati, de je okoli farovža na drevju rastlo. Gotovo je! so rekli. Pustili smo tertinjo in prav židane volje smo pri jabelčniku bili itd. (Novic. 1845 str. 162).“

Dopisoval je v Drobtnice p.: Pokrajški rajting iz glave; Pokušne za nedelske šolarje (l. 1848). Spisal je a) Slovko var — abecednico ali čitanko za slovenske šole. Pomagal je Slomšku spisovati šolske bukve, na pr. „Ponovilo potrebnih naukov za nedelske šole na kmetih“ (Jezičnik XXIV str. 15), kjer je sestavil on V. oddelek, ki se nahaja tudi posebej: b) Vodba modrega kmetovanja po Koroškem, Krajniskem in Štajarskem. Spisal Peter Musi, nadučitelj v Šoštanju. L. 1854. 8. str. 182. — Dopisoval je v Šolsk. Prijatla, ki ga je vredoval A. Einšpieler v Celovcu, največ od l. 1852 — 1856, kjer se nahajajo mnogi njegovi šolski nasveti, poduki, svečanosti ali veselice šolarske, spodbudne pripovedke itd. V tečaju 1854 je znamenit veči sostavek: „Kratek poduk v sadjoreji sosebno za šolsko mladino. Spisal Peter Musi, učitel v Šoštajnu, št. 11 itd. — Pisal je v Učit. Tovarša in še v druge slovenske liste — „katere je pokojni po zmožnosti vedno podpiral, ter nevstrašljivo zagovarjal pravice svojega naroda, a tudi z njim potrpežljivo prenašal in trpel bridke udarce do zadnjega zdihljeja,“ pravi o njem nadučitelj Ign. Cizelj (Slov. Učitelj 1875 str. 119).

Fidelis Terpinc r. l. 1799, grajščak, u. 15. febr. 1875 v Ljubljani. — „Kar je za povzdigo domačega obrtnijstva bil baron Žiga Zojs, ki ga je kmetijska družba 1815. leta za svojega predsednika izvolila našim prednikom, to je nam naš neutrudljivi vrstnik“ — spričuje mnogo častiteljev v Novic. 1865 l. 16 pod naslovom: „Gospod Fidelis Terpinc in pa obrtnost in kmetijstvo na Kranjskem.“ — Ljubi moji domorodci! pisal je sam že v Novic. 1849 l. 51: „Z britkostjo sim bral v poslednjih Novicah sostavek pod nadpisam: „Smešno in krivo razlaganje kmetijskih šol po deželi“ — kateri kaže, de se — žalibog! — nikjer ljulike med pšenico ne manjka. Kot predsednik kmetijske družbe, ktera se le trudi in poganja, de bi se kaj dobriga v naši ljubi

domovini napravilo in kmetijstva na boljši stan povzdignile, za svojo dolžnost spoznam, zoper tisto krivo razlaganje kmetijskih šol tudi nekatere besede govoriti itd.“ — Takih spiskov na prid našemu kmetijstvu in obrtnijstvu se nahaja prav mnogo v vseh tečajih naših „Novic“, ktere o smrti njegovi pravijo: „Rajni je bil, dokler mu niso duševne moči njegove oslabele in je po svojem srcu mislil in delal, narodnjak z dušo in telesom. Živa priča temu je to, kar je storil v podporo Matici, Sokolu, čitalnici, posebno pa družbi kmetijski, kateri predsednik je bil celih 20 let — od l. 1849 do 1869 — in v vsem tem času tudi Novicam iskren prijatelj. Terpinčevo ime tedaj ostane v zgodovini našega naroda častito ime. Naj v blagem tem spominu v miru počiva (1875 str. 61).“ — V dokaz temu bodi zgodovinska črtica (Novic. str. 423): „Rajni Fid. Terpin je bil dobrotnik tudi mlademu pesniku Antonu Umeku Okiškemu. Spoznal ga je bil po Gutmansthalu, in daroval mu še dijaku iz svoje papirnice mnogo pismenega papirja, in ko mu Okiški v spomin pošlje „Abuna Solimana“, daroval mu ga je spet nekaj, češ, naj napiše nanj veliko lepega, in pridal 3. listopada 1863. leta na Fužinah lastnoročno spisane te-le vrstice:

Mila tvoja struna,
Razgrinja Večnemu Altar,

Poje čast Abuna,
Za verne je prav rajski dar.

In — kakor da bi se velečastitemu domoljubu bilo zdelo, da je povedal še premalo, spravi se stari Fidel, ki je mnogo Vodnikovih pesem iz pameti znal in jih rad se spominjal, še enkrat na Pegaza ter zapoje:

Stvarnik in Umek.

Umek se pišeš,	Umnost pa išeš
Um velik teb' dam;	Z umom si sam.

Tako iskreno je tudi, kar piše v „Jugend-Erinnerung“ (Vodnik. Spomenik 1859 str. 219), kjer se spominja svojih součencev in mladostnih prijateljev, pa tudi častitih učiteljev, ki so mu bili na pr. Vodnik, Dolar, Eisler, Hladnik, Pavšek, Kersnik. — Posebej pravi: „Unser gefeierter Lehrer und Sänger Vater Vodnik hat uns besonders in unserer Muttersprache manche schöne Erinnerung hinterlassen und die Liebe zu derselben geweckt. Sein „Versäc“, die Perle seiner Gesänge und Dichtungen, die erhabene Naturschilderung unseres schönen Alpenlandes entzückt in jeder Strophe in hoher Begeisterung. Vodnik's National-Lob („Na moje Rojake“), welches den Fleiss spornt, die Liebe zum Vaterlande weckt und uns im Bewusstsein der Fähigkeit manches schöne Ziel erreichen lässt, uns zur Landwirthschaft, Handel und Industrie aufmuntert, so vielsagend und schön — Kranjc! toja zemlja je zdrava itd. — wird stets ein Talisman, ein segensbringendes Vermächtniss für Volk und Vaterland bleiben. — Tedaj ljubi Krajnc!

Za obertništvo
In za kmetijstvo
Roko podej. —

Materi zemlji
Modro odjemlji
Darila njej.

Janez Križaj r. 20. avg. 1802 v Naklem, mašnik 1831, kaplan pri Devici Mariji v Polju, župnik v Mirni Peči, u. 11. marc. 1861. Čvrst domoljub je čvrsto pisal v Novice (J. Jažirk) na pr. l. 1845: „Pogovor kmetiškega očeta z svojim osme šole (naravoslovja, znanosti nature) zučenim sinam, v mescu Prosencu, Svečanu . . . Listopadu, Grudnu“. L. 1854 in 1855: „Od davkov, ki si jih ljudje sami nakladajo“. Pogovor med Anžetom in Blažetom. Davki ti so: 1. Tobak. 2. Pijančevanje. 3. Potratno lišpanje. 4. Lenoba. Na primer bodi sklep tretjemu:

A. Lepe resnice mi razkladaš, pa kaj-pomaga! Svet je zdaj tako vaje in ne ti, ne jez ga ne bova preuredila.

B. Vém, da ne. Vendar pametna beseda ni brez vsega prida. Še ni vès svet tako spačen. Poslušaj dve prigodbi, kateri ti bote dokazale, da se dá na svetu vendar še kaj opraviti; ena zadeva lišp, druga pijančevanje, od kterega sem v lanskim Novicah govoril. V nekem kraju na Nemškem so se dekleta silo lišpale z oblačili iz tujih krajev; fantje so se pogovorili, da nobeden ne bo vzel druge v zakon kakor tako, ktera se z domačim blagom nosi. In lej! pomagalo je. — Na Francozkem je neki župan lani oklical, da nobeden ni dolžan plačati, kar v kerčmi ob nedeljah ali praznicah med mašo zapije — in to je pomagalo bolj kakor vse poprejšnje še tako ojstre postave in globe; noben kerčmar noče zdaj med mašo ne vina ne žganja točiti. Pametna glava ta župan — pravi „Neven“, in tako tudi jez mislim, da s pametjo bi se dalo marsikaj napak še odpraviti na svetu“.

Simon Vilfan r. 20. okt. 1802 v Stari Loki, svečenik 1825, služboval v Smledniku, Tržiču, Šmartinu pri Kranju, v Trbojah, bil nekaj let duhoven vojaški, od l. 1838 župnik v Kranjski Gori, in od l. 1867 korar in naposled prošt v Novem Mestu, kjer je — posavljen z redom železne krone III. vrste — vitez Vilfan u. 4. nov. 1881. — Pisal je časih v Novice in Danico, v „Mitth. des hist. Vereins“ (1849), največ pa v Slov. Prijatla. Sam je dal na svetlo

a) Keršanski nauk od Božjih lastnost. Zložil Simen Wilfan, fajmošter v Krajnski gori na Gorenskem. V Ljubljani 1850. 8. 215. Nat. J. Blaznik, na prodaj E. Hon. — O besedi bodi v zgled začetek:

„Jezus Kristus nam neko nar imenitniših in nar bolj poglavitnih zapoved s temi besedami oznani: Bodite popolnoma, kakor je vaš Oče nebeški popolnoma (Mat. 5, 48). De tedaj to imenitno od samiga božjiga Sina perporočeno zapoved dopolnimo, nam je silno potreba, ne le sploh vediti, kaj je Bog, temuč tudi nektare njegovih brezštevilnih popolnih lastnost posebej poznati. — Po božjih lastnostih še bolj na tanko spoznamo, kakšne dolžnosti imamo do njega, in v njih najdemo močne perganjke dolžnosti zvesto dopolniti. Kdor Boga ne pozná, tava po tamoti. Pomanjkljivost zdraviga nauka, praviga čistiga spoznanja božjih lastnost ni le posameznih ljudi, temuč cele narode v velike, v nar gerši zmote in pregrehe zapeljala . . Božje lastnosti pa spoznamo, kolikor jih je človeški slabosti na tem svetu spoznati mogoče, nekoliko že po lastni pameti, bolj čisto pa še po božji besedi, ko je v svetim pismu zapisana. Sosebno zložno, umevno in na tanko nas je Jezus Kristus božjih lastnost podučil itd.“

Dokaj obširno je spisoval Simon Wilfan v „Slov. Prijatlu“ l. 1858 in 1859 „Nauk od gnade božje“, in l. 1860 str. 24 do 1862 str. 400 ogovore in premišljevanja po Lavretanskih litanijah, kar je tudi posebej prišlo na dan:

b) Lavretanske Pridige. Ponatisnjene iz „Slovenskega Prijatla“. V Celovcu 1863. 8. str. 312. Nat. J. Leon. — „Vam, dobri katoljški kristjani, predragi bratje, slovenski duhovni! in vsemu slovenskemu ljudstvu sem mislil vstreči, ko sem se lotil sledečih pridig o Lavretanskih litanijah. Obudil mi je pa to misel rokopis visokovrednega gospoda Vilfana fajmoštra v Kranjski gori, v katerem sem našel dosti marljivo nabranega gradiva, ki mi je prav po hvali prišlo v osnovi Lavretanskih pridig“ — pravi v predgovoru vrednik Prijatlov.

Spisje za prvence v ljudski šoli.

(Govoril pri okrajni učiteljski konferenciji v Gorici v 4. dan avg. 1886. l. **Fr. Bajt.**)

(Konec.)

Pedagogi sicer res niso gledé zbirk za spisje enih misli; eni se opirajo na to, da se po takej zbirki prihrani mnogo časa za neposredni pouk; najmerodajnejši mej na-

sprotniki, Dittes, pa pravi: „Zbirka nalog je kakor neka stena mej učiteljem in učenci, zavira mejsebojno delovanje mej obema in jemlje pouku neposrednost in živahnost. Naloge, ki se podajajo učencem, ne smejo biti od drugega pouka v predmetih ločene, ampak morajo iz njega izvirati in v njem dobivati svojo veljavo, pomen in razlog (pojasnilo)“. — Vernaleken je gledé slovnice na strani Dittes-a. Če bi bila pa taka zbirka na podlogi beril sestavljena, bi se ogenili tudi očitaniu njenih nasprotnikov. Ako bi imeli tako zbirko, bi s tem ne bilo določeno, da se morajo izdelovati samo naloge iz zbirke. — Poleg tega imamo na naših šolah težave, s katerimi ne Dittes, ne Vernaleken nista računila.

Na podlogi podane razprave o vrstah in razdelitvi spisnih vaj predlagal bi jaz, naj bi se gradivo iz spisa za eno-, dvo- in trirazrednice na razna šolska leta tako-le razdelilo:

Na enorazrednicah.

Za I. šolsko leto: Prepisovanje iz knjige in s šolske table. Napisovanje zlogov po narekovanji, kadar čas in razmere dopuščajo. Za II. in III. šol. leto: Pravilno prepisovati besede in stavke iz knjige in s šolske table. Napisovanje otrokom razumljivih in dobro razloženih besed in stavkov po primernih vprašanjih. Napisovanje na pamet naučenega, pa v zelo malem obsegu. Napisovanje imen, ki jih imajo osebe, živali in reči v 1. in 4. sklonu ednine ali množine, prilično tudi dvojine, kot ponavljanje tvarine iz nazornega nauka po primernih vprašanjih. Po mogočnosti pisati po narekovanji. Za IV. in V. šolsko leto: Prepisovanje iz knjige in s šolske table, kadar čas in razmere ne dopuščajo druge naloge. Napisovati stavke o delih, delovanji, o snovi in koristi, oziroma tega, kar učenci že poznajo po kratkih vprašanjih. Pismeno odgovarjanje (pripovedovanje) v prostih stavkih po primerno stavljenih vprašanjih na podlogi berila. Popisi po vprašanjih. Napisovanje na pamet naučenega. Napisovanje po načrtanji. Prepisovati, pa izraze z drugimi enakimi namestovati. Narekovanje. Za V. šolsko leto: Napisovanje na pamet naučenega. Pismeno pripovedovanje in popisovanje po načrtanji in brez načrtanja. Za dani zapopadek obliko premeniti ali dobiti. Najti nov zapopadek za podano obliko. Popisovanje in primerjanje brez danih vprašanj. Pismo.

Na dvorazrednicah.

Za I. šolsko leto: Pravilno prepisovati besede in kratke stavke iz knjige in s šolske table. Napisovati besede in kratke stavke, katere učenec sestavlja z učiteljevo pripomočjo. O priliki pisati po narekovanji v primernem obsegu. Za II. in III. šolsko leto: Kakor za isti leti na enorazrednici, samo v primerno večjem obsegu. Prepisovanje prebranih sestavkov iz knjige. Odgovarjati na kratka vprašanja o prebranih sestavkih. Sestavljati kratke stavke. Pri tem naj se pazi, kako se rabi pika, vprašaj in klicaj. Za IV. in V. šolsko leto: Kakor za isti leti na trirazrednici, pa v primerno večjem obsegu. Poleg tega še: Napisovati stavke o delih in delovanji, o snovi in koristi vsega, kar učenci poznajo, s početka na podlogi vprašanj, potem pa brez vprašanj. Kratki popisi in povesti po berilu po danih vprašanjih in načrtanjih. Popisi in povesti na podlogi berila in ustne priprave, pa brez pismenih vprašanj in podatkov. Za dani zapopadek obliko premeniti ali dobiti. Najti nov zapopadek za podano obliko. Samostalno primerjanje. Napisovanje na pamet naučenega. Za VI. šolsko leto: Prosto napisovanje čitanega in povedanega. Razna pisma.

Na trirazrednicah.

Za I. šolsko leto: Prepisovati besede in kratke stavke iz berila. Napisovati besede in kratke stavke, katere učenec sestavlja z učiteljevo pripomočjo. Za II. in III. šolsko leto: Prepisovati prebrane sestavke. Odgovarjati na kratka vprašanja o prebranih se-

stavkih. Pismeno naštevanje reči kot ponavljanje tvarine iz nazornega nauka. Sestavljeni kratke stavke. Pri tem naj se pazi, kako se rabi pika, vprašaj in klicaj. Pisati po narekovanji. Za IV. in V. šolsko leto: Napisovati stavke o delih, delovanji, o snovi in koristi vsega, kar učenci poznajo. Kratki popisi in povesti v istem smislu, kakor na enorazrednici in sicer na podlogi berila, kakor tudi na podlogi po učitelji povedanega. Pismica. Za VI. šolsko leto: O pismih, pobotnicah, potrdnih listih, obligacijah, zapisnikih (inventarjih) in najemnih pogodbah.

S tem končujem svojo razpravo in srčno želim, da bi okrajna učiteljska konferencija v 4. dan avgusta 1886. dosegla svoj namen; da bi bil po njej storjen velik korak v napredku naših ljudskih šol; da bi se po njej pri manjšem trudu toliko gledé učitelja, kakor gledé učencev dosegel častni uspeh.

Slike iz národnega govora.

Da smo Slovenci filološki národ, s tem se radi ponašamo. No, da mora biti vsaki „trditvi“, če hočemo, da je prava, i njen pogoj „istinit“, to vé sigurno vsak dijak v drugi rejalki, če ni imel v zadnjem semestru „kljuke“. Kar je res, to je tudi res. Slišal sem užé na svoji ušesi, kako sta dva naša seljaka analizovala besedo „repa“, ter došla po mnogih ovinkih do zaključka, da je in mora biti v sorodji z besedo „rep“. „I no, vsaj se je drži“, dejal je drugi in analiza se je končala. Kam hočemo večé učenosti!

I šolski deci se marsikako definicijo najlaglje raztolmači s tem, da ji povemo, od kod „pride“ ta ali ona obravnavana beseda. Da se tudi tukaj marsikoji kozel „obere“ (kozla ne morem reči, da se mi ne bi nemške sline cedile), to si lahko vsak misli.

Ali k stvari! Komaj, da zagleda slovensko dete zaželjeno luč sveta, užé rabi mati razven njegovega pravega imena (kaka da so ta, povedal je užé pred menoj g. pisatelj v članku „Razni otroci“) še druge nazive, pridevnike, pridevke in apozicije. Taka imena in imenčeca so obično s končnicami: ec (v srednjem spolu s končnico e jih je premnogo), ič, iček, ičiček; dakle: pobec, bubec, bubčič, pobčič in trobčič i. t. d. Če je morda otrok drugega spola (ne: srednjega, ker takih ljudi ni pod solncem), dobiva ime ptice golobice, golobičice, rožice (kake? ne vemo), rožičice i. dr.

Užé v zibeli učí se dete diminutivov, koje sliši v pravilni in nepravilni obliki iz materinih ust. Besedoskladje ali tvorenje besedi dakle užé v — zibeli!

In ko položi mati dete „spančkat“ ali „ajčkat“, zapoje mu v zibajočem se „tempo“ gotovo kako dvovrstično pesmico z moško ali češče z žensko rimo, recimo:

„Tuta nina, tuta ná,
Bomo cvrli jajčeca,
Tebi štiri meni pet,
Da bo skupaj jih devet.“

Kako da dete ne bi znalo popreje računati nego dojde v šolo, da ne bi postal dečak suhoparen učenjak: mathematicus; kako da ne bi otrok postal suh egoist, ali kak drugačen denaren človek „Bog mu daj zdravje!“ Saj ga mati užé tako zgodaj učí številiti. Kaj bode li še-le potem, ko dojdejo logoritmi in analitika na vrsto?

Dakako, da če neče dete umolkneti in takoj zaspati, preobrne mati (ne zibeli!) v tretji vrstici besede, da slóve: „Meni štiri, tebi pet.“ No, in ker ostane „summa summa-rum“ ednaka, tudi če se summandi menjajo, tedaj ni treba preminati zadnje vrste. A dete ipak utihne, bodisi, da je izprevidelo dobiček ali pa zamižalo.

Sliši se tudi:

„Ninca, nanca luč užgala,
Da bo naša punčka spala.“

Če je morda otrok moškega spola, da se ne bi narobe naučil uporabljati „spola“, preobrne se njegovo ime v žensko, sevéda sè sufiksom — a —, n. pr. Jože — Jožca, Drejče — Drejčca. Sevéda v tem primeri neso najmodérnejša imena, katera so stoprav v najnovejšem času prodrli v imensko literaturo našo.

Kadar dete obleče kako manjo obleko, užé je uče, kako se ujema pridevnik z imenom. Rekó mu, da je lep, lepa. Včasih se dete takim besedam nakremži, ko pa vidi, da se mu mati smije, naredita se i njemu na ličecih dve jamici; in materno veselje je še večje. Imenuje je: srček, ljubček, ljubica, hlapec, hlapček, pastirica, deklica, deklíčica i. t. d.

Da so ti epiteti pretirani, to je istina. Ali mati, kmetska mati, jedva čaka, da ji sin doraste do pastirja, ko koraka s šibo na rami za govejimi repi.

Otrok počasi umeva, kaj misli mati, in ukorenini se mu po malo misel, da je prvi stadij in pravi začetek njegovega življenja: pastir.

Taki živino-paseči otroci postanejo pravicati cvet kmetske družbe. Večkrat še potem se v življenji spominajo, kake so „uganjali“, ko so imeli še „šibo“ v roci. Da niti na paši ni vse „religiös-sittlich“ in tudi še „sittlich-religiös“ ne, to vé najbolj samo oni, ki se je tega osobno prepirčal.

Mladina tako sama sebi prepuščena, malodorasla, še manj poučena, užé od nature bolj k slabemu kot k dobremu navajena, postane pravi „samonikli“ plod, bolj divjini podobna mladost.

Ker mati najbolj želí, da bi dete doraslo in postalo pastir, za-to je i tako nazivlja. Kdo pa ne misli vedno na kaj boljšega? Vsaj smo vsi ljudje. (Konec prih.)

Kranjsko.

Metodična obravnava 85. berilne vaje v „Tretjem Berilu“.

Govoril pri okrajni učiteljski konferenciji v Litiji v 18. dan sept. P. Gross, učitelj v Zagorji.

(Konec.)

Ko potem zopet kak učenec prebere naslednji odstavek, naj učitelj, kazaje na zemljevidu, pripoveduje: Kranjska je 100 Mm² velika, a ima le 95 Mm² plodne zemlje, od katere je zbog velicega pogorja le 15 Mm² oralne; 43 Mm² jo je z gozdi obraščene; ostala pride na travnike, vinograde in pašnike, in morajo tedaj žito s Hrvatskega za svojo potrebo uvaževati. Kranjci so pobožno in pridno ljudstvo; to pričajo njih lepe cerkvé, ki so natresene kakor bele cvetice v zelenji, in pa da je vsak koticék zemlje do skrajnega konca pridno obdelan. A spoznali so, da zraven pridnosti jim je treba, da tudi razumno vodijo svoje gospodarstvo. Spregledavši, da si z živinorejo in sadjarstvom morejo svoje stanje izboljšati, se na te dve stroki čedalje bolj ozirajo; tako so naredili v Bohinju domačo sirarsko zadrugo, ki jim za izvrstno izdelani sir več tisoč goldinarjev prinaša. Slavna c. kr. vlada pa podpira živinorejo s tem, da daje denarno podporo, s katero se boljša plemena živine nakupujejo in delé med kmetovalce. V gorenjskih hribovitih krajih žgejo les za oglje, ki se rabi po fužinah, tržujejo z obrezanim lesom v Trst in kopljejo jekleno in železno rudo. V Zagorji in na Kočevskem kopljejo rudarji premog, v Litiji svinčeno rudo, v Idriji in na Gorenjskem blizu Ljubelja pa živo srebro. V Ipavi in na Dolenjskem pridelujejo ljudje dobro vino. Tudi z čebelarstvom se jih

mного pečá. Že ob času slavne cesarice Marije Terezije je bil čebelar Anton Janša iz Roden blizo Lesec na Dunaj poklican, da je ondi učil čebelarstvo.

Kazuje na zemljevidu, naj dalje učitelj pripoveduje, v katerih krajih Kranjskega se izdeluje mnogo železnega orodja in žrebljev, kje se strojijo kože in izdeluje obutev, kje delajo suknene plahte in domače platno za prodaj; dalje, kje delajo sita iz žime, in kje zopet lonce in leseno robo, kje pletejo slamnike in zopet kje čipke i. dr.

Pri tej priliki naj učitelj posebno poudarja, kako koristno je človeku, ako zna in hoče delati. Delo je zlata ruda, ki nikdar ne zgine, če je kdo le hoče iskati. Delavnega človeka vsak čišla, in ni se mu bati, da bi mu manjkalo kruha.

Po branji naslednjega odstavka naj učitelj kaže na zemljevidu, kje je ogerska železnica in kje se z južno železnico sklene; kodi teče južna železnica, in kodi se cesarjevič Rudolfova in una, ki iz Reke pride, z njo skleneti. Zraven naj pripoveduje, kolike koristi so nam železnice, po katerih se vrlo hitro pride iz ene dežele v drugo, in ravno tako hitro in cenó se tudi blago prevaža iz enega kraja v drugega.

Naslednji odstavek je v 186. berilni vaji pojasnjen, katerega naj učenci berejo pri zemljevidu ali pa v posebni uri. Tù naj jim pové o sestavi duhovne gosposke in pa šolskih gosposkah, ki skrbé za dušni prid in pa za izobražbo ljudstva ter da smo dolžni vsem gosposkam pokorščino in čast skazovati. Posebno pa naj učitelj učence vnema za ljubezen, udanost in zvestobo do presvetlega cesarja in do vse cesarske hiše.

Predzadnji odstavek je okrajšana kulturna slika glavnega mesta Ljubljane. Po čitanji jo učitelj nekako tako-le razširi: Ljubi otroci! Že ko smo tek Save črtali, sem vam pravil o Ljubljani. Kdo še vé, kje je? Koliko prebivalcev ima? Kako je okrog hriba zidana? Ulice so dolge in največ krive, kar priča, da je staro mesto. Trgov ima mnogo. Hiše so zeló tri- in štirinadstropne, izmed katerih se vzdigujejo krasne cerkve največ z dvema zvonikoma. Najveličastnejša je škofijska cerkev sv. Nikolaja. Velika, lepa slika nad velikem oltarjem nam kaže prikazen sv. Nikolaja, vsled katere je cesar Friderik IV. se umaknil smrtni nevarnosti. Iz hvaležnosti do Boga za to rešitev je ustanovil l. 1461. Ljubljansko škofijo. — V sredi mesta je krasno sprehajališče, prostoren drevored „Zvezda“. V Ljubljani je sedež deželne vlade, knezoškofa in c. kr. deželnega šolskega sveta. V Ljubljani zboruje deželni zbor. Tù ima svoj sedež tudi več društev, kakor c. kr. kmetijska družba, „Slovenska Matica“, kranjska hranilnica. Imenitna sta tudi licealna knjižnica in pa muzej, kjer so hranjena in se vidijo razna okostja, rastline, rudnine, starine i. dr. Izobraževališč je mnogo v Ljubljani, tako: semenišče za mlade gospode duhovnike, višja gimnazija in realka, moško in žensko učiteljišče, razne ljudske šole in zavode za mladino; frančiškanski in nunski samostan itd. V Ljubljani so tudi: tovarna za tobak, predilnica za bombaž in več pivovárn.

Ljubljana je že mnogokrat imela čast, da je svoje vladarje vzprejemala, tako l. 1340. Rudolfa IV., l. 1444. Friderika IV., potem Leopolda I., Karola VI., Jožefa II., papeža Pija VI., cesarja Franca I. Presvetli cesar Franc Jožef I. so jo že dvakrat s svojim obiskom počastili.

Zadnji odstavek našteva imena mest in trgov na Kranjskem. Ker so pa v učnem potu od l. 1879. tam še drugi kraji za razlago predpisani, naj učitelj tudi one v razlago privzame.

Koliko časa naj učitelj potrebuje za obravnavo tega berila v šoli, ravná se po zmožnosti učencev, pa času, ki je pouku odmerjen in pa po metodi pri poučevanju. Ta sintetično-konstruktivna metoda je sicer od kraja zamudna, a se s tem dobro izplača, ker se po njej velikost in podoba dežele veliko bolj v spomin vtisne, kar je pri poznejem pouku v zemljepisji važna podloga.

Da pa ta pouk učencem tudi v spominu ostane, naj se pri obravnavi drugih dežel vedno k domači obrača ter drugo z drugo v obziru velikosti lege in narave primerja ter naj, kar se je učilo, tudi pri spisji porabi.

Številčna pevska metoda.

(Konec.)

Po tem takem je prava Chev -ova metoda čisto naravna, popolno zistemati na, temeljita pevska metoda, s katero se dosegajo najboljši in najhitreji uspehi ne samo pri odras enih, temuč tudi pri najne nej mladini. Večletna skušnja me je tega prepričala. Skušal sem poučevati po raznih notnih metodah, a tudi po Foersterjevej  tevil nej, toda uspeha za samostalnost v petji pri ne nej mladini nisem dosegel po nobenej; posrečilo se mi je to edino le po pravcati izvirni Galin-Paris-Chev -ovi, kakor se obravnava v Stahl-ovih zvezkih in v Jakelj-novem „Navodu“, pa kakoršna nij ona, ki jo g. Foerster obravnava v svojej pesmari ici, ker se popolnoma loči od učne zisteme Chev -ove in se v bistvu drži Weinwurm-ove, našo dobo po naših šolah najbolj rabljene notne metode. Le to prednost ima pred Weinwurm-ovo in vsako drugo notno metodo, da se poslužuje Chev -ove pisave, vnanje oblike. In  e ta edina prednost jo dela priporo evanja vredno pred vsemi notnimi metodami, akoravno  e dalje  zastaja za pravo Chev -ovo. G. Foerster je storil le en sam korak do najpopolnejše pevske metode, naj bi storil  e druzega in tretjega (melodično in ritmično zistemo) ter stopil v **bistvo** Chev -ove metode in svest sem si, da mu sijajni uspehi ne bodo izostali pri njegovih zmožnostih in razmerah. Dokler pa tega ne stori in ostane pri sedanjej zistemi, njegova pesmari ica ne bode samostalnih pevcev izve bovala, temuč služila bode mladim pevcem le kakor zbirka po  kalnih stopinjah napredujočih in po ritmu se raztezajo ih šolskih pesmic. Kot tako sem si jo tudi jaz omislil v 20. iztisih (2. natis), ter sem jo rabil za praktično pevsko gradivo potem, ko so pevci po Chev -ovi metodi (po „Navodu“) dospeli do zmožnosti učiti se samostalno dotičnih pesmic; in tako bi svetoval vsem onim, ki se poslužujejo pri petji Foersterjeve pesmari ice; naj obdelajo najprej melodično in ritmično tvarino po „Navodu“ in Sing-schule ali Sing bungen, in potem naj za praktično petje porabljajo Foersterjevo pesmari ico (po poprej re enem redu) in Jakeljnov „pev ek“ (v svojem redu).

Mislim, da mi g. Foerster ne bode zameril le-te moje obravnave; vsaj jo delam v prosep pevskega uka, zlasti v boljšo spoznavo številčne, izrečno Chev -ove metode. Z javnim pretresovanjem se utegne vender le pozornost tega ali onega pevo-učitelja obrniti na boljšo pevsko metodo ter s tem se pripravljati ugodna tla za vpeljanje Chev -ove metode po učiteljiščih in šolah. — Ako sem opozoril na nekatere nedostatnosti njegove številčne metode, storil sem to radi tega, da bi se one odpravile, da bi se prava Chev -ova metoda ne kazila, temuč da bi se v vsej čistosti in popolnosti razodela, ter da bi se s svojo izvrstnostjo in s sijajnimi uspehi vredno pokazala, da se splošno vzprejme. — Kdor le eno metodo resno poskuša in jo za najboljšo smatra, ne more pravično soditi; le kdor vsako mu znano dejansko poskusi, more najboljšo izvoliti. „Omnia probate, et quod bonum tenete“. Kdor no e verjeti mojim skušnjam, naj sam poskuša, a resnobno in nepristransko, in prepričal se bode, katera pevska metoda zasluži prednost, ali kaka notna ali Foersterjeva številčna — ali pa prava izvirna Chev -ova? Naj pa tudi svojo izkušnjo priobči v „Učit. Tov.“ ali v „C. Gl.“

O priliki utegnem  e kaj ve  priobčiti o prednosti prave izvirne Galin-Paris-Chev -ove metode, ako bode drago „U . Tov.“ Krajši sostavek v tej zadevi priobčim v „C. Gl.“

Književstvo.

— **Priče božjega bitja** ali slučaji, kiniso slučaji. Po dr. Kellerju z dovoljenjem poslovenil J. B. III. zvezek. Ljubljana 1887. Založil in prodaja Dragotin Hribar, Breg, št. 10. Z dovoljenjem visokočastitega knezoškofijstva Ljubljanskega. G. založnik v predgovoru pravi: „Tretji zvezek z jako priljubljeno in zabavno vsebino podajamo vam tukaj, dragi, pobožni Slovenci, s prisrčno željo, da bi ga prav pridno prebirali, pa tudi drugim posojevali. Če si vsak le eno ali dvoje zrnice, ki jih bo ondi našel, na dobro obrne, bo naš namen dosežen, bralci naši bodo pa imeli tudi korist“. Tako priporočamo tudi mi to hvalevredno delce.

— **Glasba. Osem Tantum ergo** za 4 glasove postavil in preč. gosp. Fr. dr. Sedeju, profesorju v centr. semenišči v Gorici udano poklonil Danilo Fajgelj, op. 25. V Ljubljani 1887. Cena 30 kr. Tiskali in založili J. Blaznikovi nasledniki. To delo dobro znanega neutrudljivega skladatelja se v vsakem obziru samo hvali. Po umetniško in v cerkvenem duhu izpeljanih lepih motivih, se povelečuje in izrazuje globoko pomenljivi tekst „Tantum ergo“. Nadejamo se, da bode to izborna zbirka napevov veselo in zadovoljno rabil vsakdo, ki se peča s cerkveno glasbo. Tudi njanja oblika teh napevov je lepa, cena pa je navadno nizka. Prepričani smo, da bodo naši organisti radi kupovali to spretno delo našega vrlega znatelja.

L. Belar.

D o p i s i.

Z Dunaja. Budgetni odsek je 23. preteč. m. po predlogu gosp. Tonklijevem vzprejel resolucijo zaradi slovenskih paralel na Slovenskem namenjenih gimnazijah.

S Koroškega. Pri nas na Koroškem se je vendar poslednjič otvorilo društvo »Landeslehrerbund« in jel je izhajati redni časopis »Kärntner Schulblatt«. Velikonočni torek t. j. 12. t. m. bode v Beljaku veliki učiteljski zbor, v katerem se bode vnovič posvetovalo o peteciji, ki jo tukajšnje učiteljstvo namerja predložiti deželnemu zboru zaradi povišanja učiteljskih plač. V 1. štev. omenjenega časopisa je bila tiskana imenovana peticija, kojo je sestavil odbor »Landeslehrerbund-a«. V njej se bere mej drugim: »Der hohe k. k. Landesschulrath wird gezwungen sein, sich die fehlenden Lehrkräfte aus den Nachbarprovinzen zu beschaffen, mit dem Risiko, dass nur die unfähigsten Elemente seinem Rufe folgen werden«. To nij preveč častno za nas učitelje in učiteljice, ki smo se sèm gori zmotili.

Z Gorenjskega. Vedno in vedno čitamo po novih postavah, ki bi imele izboljšati naše šolske razmere. A kaj malo se stori, da bi se stanje učiteljskega stanu v resnici izboljšalo. Veliko ukazov, ki imajo to nalogo, je le na papirji. Le poglejmo n. pr. postavo z dné 29. aprila 1873. l., katera govori o uravnavi pravnih razmerij učiteljev! §. 33. te postave se glasi: »Vsak šolski voditelj ima pravico do stanovanja, iz dveh sob in potrebnih zraven-skih prostorov«. — Samo po sebi je umeti, da mora stanovanje biti zdravo in učiteljskemu stanu primerno. Pa kaj koristi, ako ima voditelj pravico do tacega stanovanja, če je pa stanovanje bolj podobno kaki kleti, kakor pa stanovanju. Kakor vsak šolski voditelj, imam tudi jaz pravico do stanovanja, a za stanovanje so mi odkazali 2 podzemeljska hrama. Ker je šola precej v hribih in mnogo č. g. tovarišev nima prilike, da bi si ogledalo to moje uzorno stanovanje, ga tù nekoliko popišem. Poslopje, katero je od vasi $\frac{1}{3}$ kilometra oddaljeno, je stara mežnarija. Šolska soba, katera je v podstrešji, meri po dolgosti $5\frac{1}{2}$ m in po širjavi 5 m; v njej sedi včasih 80 — 90 otrok. Lehko si mislite, kako prijeten zrak je, ako so otroci le eno uro v šoli. Nasproti šolske sobi je pa skedenj, na katerem so užé tudi mlatili, mej tem, ko sem poučeval. O stopnjicah, katere peljajo do šolske sobe, izrazil se je gosp. okrajni glavar tako-le: »Predno bodem šel po njih, bodem si življenje zavaroval«. Kaj ne, gosp. urednik, da mora biti to edina šola, pri kateri se je vse postavno uravnalo! — Gotovo si bodele mislili ker je šolska soba tako vzgledna, pa je znabiti učiteljevo stanovanje bolje. V resnici ne najdete ga mu para, če tudi greste križem sveta. — Res je, da ste dve sobi in kuhinja, vendar, kdor bi jih videl, bi se smijal, ako bi mu rekel, da ste sobi. Prva soba je na enej strani čez meter visoko v zemlji (visoka je 2.6 m); na drugej ima 2 okni, skozi kateri imam prekrasen razgled na — mežnarjev svinjak, v katerem koncertujeta dan na dan dva rilca. Svinjak z gnojščem oddaljen je 3 m od mojih oken. Lehko se misli, kaj me tù vse doletí. Druga soba je pa na 2 straneh v zemlji, radi česar je tako vlažna, da ne morem ničesar v njej hraniti. Ako le 24 ur visi

obleka v njej, je tako vlažna, da jo moram poprej posušiti, predno jo oblečem. Kuhinja, katera mora biti ob enem drvarnica, je pa 1 m široka in 2 m dolga. Vse stanovanje je tako vlažno, da se je nekdo norčeval: »No, čeravno je stanovanje slabo, vendar imaš to dobroto, da je vodovod napeljan in nisi v zadregi radi vode«. — Kaj ne, gospod urednik, da je to krasno stanovanje, ki popolnoma ugaja higijeničnim zahtevam. Jaz menim, da naj bi se stalne zdravstvene komisije pri okrajni oblasti tudi pečale z enakimi stvarmi ter včasih tudi pogledale, kakšne so šole in učiteljska stanovanja. *)

—r.

Iz Škofje Loke. Poslavljenje. V 21. preteč. m. je bil tū v uršulinskem samostanu prav vesel dan. Naša občespoštovana gospá preč. M. Benedikta, prednica je obhajala svojo petindvajsetletnico, katero so tudi Nj. Veličanstvo odlikovali z zlatim križem za zasluge s krono. Vrla gospá mati prednica je užé blizu 80 let stara, je bila tū 30 let učiteljica in zdaj užé 25 let nosi težavno bréme predstojništva. Loško prebivalstvo je pokazalo, kako zeló ceni zasluge gospé matere; požarna straža ji je napravila serenado in čitalniški pevci so zapeli pred samostanom tri pesmi. Bog ohrani blago gospó mater še mnogaja leta!

Iz Semiča. (Zahvala.) Slavno društvo »Národná Šola« blagovolila je poslati za uboge učence obilo šolskega blagá. Štejem si v dolžnost, da se za vse to poslano javno zahvaljujem. Krajni šolski svét v Semiču v 21. dan marca 1887.

Janez Jerman,
predsednik.

Iz Višnjegore. V »Verordnungsblatt-u« v 15. dan preteč. m. smo brali, da je s šolskim 1. 1886/87. veljavna (aktivirana) blagodušna ustanova Neže Žitnikove, ki je v 26. dan aprila 1879. l. umrla in ustanovila dijaško ustanovo za gimnazijalne učence s 150 gld. 60 kr. in drugo s 15 gld. za učence in učenke ljudske šole. Prva je namenjena dijakom iz Višnjegore, kateri se hočejo posvetiti duhovskemu stanu, drugo pa bodo uživali učenci in učenke na ljudski šoli v Višnjigori. Želeti je, da bi ta ustanovnica posebno zato, ker se je spominjala ljudske šole, imela še kaj posnemalcev, kajti naše ljudske šole so, kar se tiče ustanovnih podpor, zapuščene in pozabljene.

Iz Mokronoga. Vabilo. »Pedagogičsko društvo« za učitelje in šolske prijatelje bode zborovalo dné 14. aprila t. l. v Mokronogu v ondotni ljudski šoli. Spored: 1. Društvene zadeve. 2. Govor g. J. Ravnikarja o napakah pri vzgoji. 3. Govor g. V. Gebauer-ja o šol. vrtu (drevesnici). 4. O domačih šolskih nalogah na kmetih. 5. Posamezni nasvéti. K mnogobrojni udeležbi vabi

odbor.

Iz Ljubljane. Prihodnje preizkušnje učiteljske sposobnosti za splošne ljudske in meščanske šole bodo pri Ljubljanski izpraševalni komisiji v 9. dan maja t. l. in naslednje dneve. Kandidatje in kandidatinje, ki hočejo k preizkušnji priti, naj svoje prošnje za dovoljenje k preizkušnji v smislu ministerskega ukaza z 31. julija 1886. l., št. 6033 o novem predpisu za preizkušnje učiteljske sposobnosti potom šolskega voditeljstva oddajajo pri svoji okr. šolski oblasti, in če niso na nobeni šoli v službi, pa s svojimi službenimi spričali in z uradnim zdravniškim spričalom neposredno pri tisti okrajni šolski oblasti, pri kateri so poslednjič služili in sicer o pravem času tako, da bode okrajna šolska oblast mogla do 20. dné aprila t. l. oddati prošnje izpraševalni komisiji. Kandidatje in kandidatinje, ki so svoje prošnje za dovoljenje k preizkušnji v pravem času oddali, naj pridejo k preizkušnji v 9. dan maja t. l. zjutraj v 8. uri v c. kr. izobraževališče za učitelje in učiteljice v Ljubljani — ne da bi čakali posebnega poziva.

— Kranjska hranilnica je imela v 17. dan preteč. m. svoj občni zbor, v katerem je 28.550 gld. darovala v dobrodельne namene, mej temi sevéda tudi za šolske potrebe, in sicer: ubogim dijakom Ljubljanske gimnazije 200 gld., Kranjske 50 gld., Kočevske 100 gld., Novo-meške 100 gld., ubogim učencem Ljubljanske realke 200 gld., ubogim učencem c. kr. učiteljskega izobraževališča v Ljubljani 100 gld., ubogim učencem I. mestne deške ljudske šole 150 gld., II. mestne ljudske šole v Ljubljani 250 gld., društvu »Schulpfennig« 200 gld., »Národní Šoli« 200 gld., ubogim učenkam na dekliški šoli pri uršulinaricah v Ljubljani 200 gld., v Loki 100 gld., v evangelski šoli v Ljubljani 350 gld., ubogim učencem deške ljudske šole v Novem Mestu 100 gld., ubogim učenkam dekliške šole ravno tū 50 gld., ubogim učencem Ljubljanske podkóvske šole 50 gld., ubogim učenkam mestne deške šole v Ljubljani 100 gld., v podporo ubogim kandidatinjam in učenkam na izobraževališči za učiteljice v Ljubljani 100 gld., ubogim učenkam

*) Svetujemo Vam, da le trkajte dalje z besedo in s pismom pri krajni in okrajni učilnični oblasti in še dalje tako dolgo, da se Vam pomaga. Tudi postava s 14. maja 1869. l. (§. 63.) določno terjá: »Vsaka šola mora imeti potrebne šolske prostore, tako narejene, kakor zahteva pouk in ozir na zdravje«.

Uredn.

dekliške šole v Kočevji 50 gld., ubogim kranjskim učencem meščanske šole v Krškem 50 gld., ubogim učencem na Mahu (pri Ljubljani) 50 gld., ubogim učencem nemške deške ljudske šole nemškega »Schulverein-a« 100 gld., na mestni nemški deški ljudski šoli 50 gld., in dekliški tej v Ljubljani tudi 50 gld., otročjemu vrtu nemškega »Schulverein-a« 150 gld., ubogim rokodelčičem v obrtnijski pripravljalnici na I. in II. mestni deški ljudski šoli v Ljubljani, vsaki po 50 gld.; v podporo godbene šole filharmonične družbe 600 gld., tej pri »Glasbeni Matici« pa 200 gld., mali šoli (otročjemu zabavišču) pri sv. Jakobu v Ljubljani 200 gld.; c. kr. deželnemu šolskemu svétu na Kranjskem kot donesek k zgradbam ljudskih šol 6000 gld. pogojno, ako se ravno toliko dá (za l. 1887.) tudi iz deželnega zaklada; študentovski kuhinji 100 gld., kranjskemu »Landeslehrer-Verein-u« v Ljubljani 100 gld.; obrtnijski nadaljevalni šoli v Kočevji 50 gld., v Kranji 50 gld., v Kameniku 50 gld., nemškemu »Kindergarten« v Kranji 50 gld., nemškemu »Schulverein-u« kot subvencijo za vzdrževanje nemške deške ljudske šole v Ljubljani 4300 gld., in za opravo in učila za novi IV. razred pri tej šoli 500 gld., nemškemu »Kindergarten« v Trzinu 100 gld., nemškemu »Kindergarten« v Ljubljani (za božično slavnost) 250 gld., odboru dobrodelnih gospá za napravo obleke ubogim učencem v Ljubljani 250 gld. i. t. d.

— Glasbena-deklamovalska akademija, katero so 19. preteč. m. priredili pripravniki in pripravnice tukajšnjega c. kr. učiteljskega, se je kakor vlani, tako tudi letos nepričakovano izvrstno, da prav sijajno obnesla. Prva točka bil je Mendelssohn-Bartholdy-jev nedovršeni oratorij »Christus« s spremljevanjem na klaviru (zapuščinsko delo), v katerem so se posebno odlikovali samospevi (P. Suwa, F. Rus, J. Planecki, J. Cvirn), pa tudi ves zbor je veličastno zvrševal svojo prelepo nalogo. Za tem ste bili na vrsti jako umetni ensembli za gosli s spremljevanjem na klaviru in potem se je izvajal priljubljeni Abtov »Rothkäppchen«. Vseh devetero spevov, samospevi in zbori s spremljevanjem na klaviru z deklamacijo vred je bila kar popolna, živa zvršba. — »Dva slov. plesa« (A. Dvořák-ova) svirala sta se na klaviru četrteroročno na splošno pohvalo. — Zadnja točka je bil A. Nedvĕd-ov »venec slovanskih národnih pesni« (mešan zbor s spremljevanjem na klaviru). Ta novi, prelepi venec, ki končava s »cesarsko pesnijo«, imel je sijajni uspeh ter je poslušalcem globoko segal v kosti in dušo. Te velevažne slavnosti se je udeležilo polno odličnega občinstva; izmej dostojanstvenikov bili so namreč prisotni deželni predsednik baron Winkler, deželni glavar grof Thurn, deželne sodnije predsednik Kočevar, mestni župan Grasselli in mnogo drugih odličnih dam in gospodov. — Če se pomisli, da so vsi, ki so priredili to krasno akademijo, delovali za njo zraven svojih obilnih stanovskih opravil le v svojih prostih urah, je razvidno, koliko vztrajne požrtvovalnosti je bilo treba, da se je tako sijajno izvedlo to izvrstno proizvodstvo. Naj več zaslug o tem ima pa pred vsem gotovo naš slavnoznani pevovoditelj gosp. A. Nedvĕd, čigar izborno delovanje je tū nepresežljivo.

— Odlikovanje. Prečastiti gimnazijalni profesor, naš stari, neutrudljivi, izborni podpornik gospod Josip Marn je o svojem 55. godu dobil lepo, a tudi dobro zasluženovo vozilo ter odlikovanje od više duhovske oblasti, ker je imenovan konzistorijalnim svĕtnikom. Prisrčno čestitamo!

— Obrtne šole v Ljubljani. Mestni magistrat Ljubljanski je dobil 20. preteč. m. od deželne vlade dopis, v katerem se naznanja, da bode ministerstvo v prihodnjem letu ustanovilo v Ljubljani razne strokovne obrtne šole, sevéda proti temu, da mesto prevzame razmeren del stroškov.

— Zahvala. Slavno društvo kranjske hranilnice v Ljubljani je v svojem obĕnem zboru 17. preteč. m. v podporo ubogim učencem I. mestne širazr. deške ljudske šole blagovolilo podeliti 150 gld. in v podporo ubogim rokodelčičem v obrtnijski pripravljalnici na tej šoli pa 50 gld., za katera blagodušna darova se v imenu obdarovancev prisrčno zahvaljuje

A. Praprotnik,

voditelj I. mestni širazr. deški ljudski šoli.

— Velikonočni torek t. j. 12. t. m. bode imel odbor »Slovenskega učiteljskega društva« ob 2. popoldne v pisarni I. mestne deške ljudske šole sejo, h kateri uljudno vabi

predsedništvo.

Vizitnice

na lepem in trdnem papirji, v različnih velikostih, natiskujejo se po najnižji ceni v tiskarnici J. R. Milic-a v Ljubljani. 100 komadov po 40, 50, 60, 70 kr. itd.